

mgr Bartosz Buć

Indykatory argumentacji w niemieckich wywiadach i dyskusjach

Streszczenie

Przedmiot pracy

Argumentacja jest procesem językowym, którym rozmówca posługuje się w celu potwierdzenia lub negacji danej tezy za pomocą środków dowodowych, tzn. argumentów. (por. Georges 1998: 564). Umiejętność formułowania logicznych argumentów jest kompetencją kluczową w relacjach międzyludzkich, z którymi przychodzi zmierzyć się każdego dnia. W tym sensie każdy człowiek podnosi argumenty, nawet jeśli nie całkiem świadomie. Można się tutaj posłużyć przykładem młodzieży w wieku dorastania, która potrafi docenić rolę dobrych argumentów w próbach przekonywania swoich rodziców. Ma bowiem ona świadomość, że tylko konstruktywna i uargumentowana rozmowa z rodzicami może zagwarantować pozwolenie na późniejszy powrót do domu.

Sztuka argumentacji ma również zasadnicze znaczenie z perspektywy polityków, dziennikarzy oraz przedstawicieli innych zawodów, w których dużo się dyskutuje. Debaty polityczne decydują bowiem często o przyszłości polityka i jego partii. Również w wywiadach rzeczowe argumenty odgrywają znaczącą rolę, ponieważ mogą zadecydować o sukcesie bądź porażce dziennikarza albo jego rozmówcy.

Zdolność do argumentowania stoi również w centrum zainteresowania licznych językoznawców, którzy próbują odkodować ciągi argumentacyjne wytaczane przez ludzi. Tendencję tę można zaobserwować od wielu stuleci, ponieważ już antyczni filozofowie prowadzili badania w tym zakresie. Obecnie istnieje wiele dzieł naukowych poświęconych temu zagadnieniu. Ponadto do dzisiejszych czasów powstało wiele teorii argumentacji, które sztukę argumentowania opisują z różnych perspektyw. W tym kierunku podążyli również holenderscy językoznawcy, Frans H. van Eemeren i Rob Grootendorst (zmarły w 2000 r.) oraz ich uczniowie i następcy, m.in. Peter Houtloser i A. Francisca Snoeck Henkemans, którzy za sens swojej pracy naukowej obrali sobie wyszczególnienie oraz opisanie słów

i zwrotów, których obecność w tekście lub rozmowie może wskazywać na występowanie argumentacji. Wspomniane słowa i zwroty określili oni mianem *indykatorów argumentacji*, których użycie odgrywa zasadniczą rolę w analizie argumentacji, ponieważ ją znacząco ułatwia, wskazując miejsca w tekstach, gdzie argumentacja ma miejsce. Zanim jednak van Eemeren i Grootendorst mogli przenieść swoje obserwacje na poziom empiryczny, zajmowali się od końca lat 70. XX wieku opisywaniem procesów argumentacyjnych. Ich dokonania w tym zakresie znane są dzisiaj jako pragma-dialektyczna teoria argumentacji. W tym sensie pragma-dialektyka stanowi zarówno gałąź pragmalingwistyki, jak również filozoficznej dialektyki, łącząc obie dziedziny.

Osiągnięcia w zakresie teorii argumentacji ojców pragma-dialektyki, jak również ich empirycznie ugruntowana praca *Argumentative Indicators in Discourse* (van Eemeren, Houtlosser, Henkenmans Snoeck 2007) zainspirowały mnie - jako autora niniejszej dysertacji - do tego, aby rozszerzyć dzieło holenderskich autorów o język niemiecki. Tym samym mam zamiar sprawdzić empirycznie założenia teoretyczne i praktyczne pragma-dialektyki na przykładzie języka niemieckiego. Należy bowiem wspomnieć w tym miejscu, że pierwsze próby skatalogowania indykatorów argumentacji zostały podjęte najpierw na podstawie tekstów prasowych w języku holenderskim, a następnie angielskim. Natomiast celem niniejszej pracy jest przeprowadzenie analiz językoznawczych na przykładach z niemieckiego języka mówionego, tj. na fragmentach wywiadów i dyskusji.

Jak już wspomniano wcześniej, indykatory odgrywają kluczową rolę przy ocenie procesów argumentacji. Jednak zanim zbada się dany tekst bądź też dyskusję pod względem ich funkcji argumentacyjnej, należy najpierw przeanalizować cały kontekst, w którym dana wypowiedź ma miejsce, aby prawidłowo zrozumieć proces argumentacji i tym samym móc trafnie określić rolę oraz rodzaj indykatora argumentacji. Nie bez znaczenia jest tutaj punkt wyjścia rozumiany jako kryterium analizy kontekstu. W niniejszej pracy ową ramą odniesienia jest pragma-dialektyczny *model krytycznej dyskusji*.

Struktura pracy

Niniejsza dysertacja składa się z sześciu rozdziałów głównych, które mimo że są względnie autonomiczne, to łączą się ze sobą w taki sposób, iż każdy kolejny rozdział wynika z poprzedzających go części. Rozdział 1. – wprowadzający, w którym określone zostały cel i punkt wyjścia badań oraz struktura dysertacji, stanowią razem z rozdziałem 6. ramę rozprawy.

Rozdział 2. ma na celu przytoczenie historii teorii argumentacji poprzez przedstawienie koncepcji antycznych. Fragment ten został ponadto podzielony na dwie części w taki sposób, że pierwszy podrozdział opisuje dzieła i twórczość filozofów starożytnej Grecji (2.1.), natomiast drugi koncentruje się na dokonaniach filozofów starożytnego Rzymu (2.2.).

Rozdział 3. został poświęcony przedstawieniu współczesnego stanu badań nad argumentacją. Część tę podzielono na dwie kategorie. W pierwszej z nich (3.1.) zostały zaprezentowane takie modele argumentacji, które podkreślają strukturę procesów argumentacyjnych. W drugim fragmencie (3.2.) zostały opisane koncepcje, których centralnym elementem jest podejście rozumowe jako kryterium analizy argumentacji. Do tej grupy należy również teoria pragma-dialektyczna, która stanowi punkt odniesienia niniejszej pracy. Z tego powodu znacząca część tego podrozdziału jest poświęcona opisowi pragma-dialektyki wg van Eemeren i Grootendorsta (3.2.2.). Ważnym elementem tego fragmentu jest również ocena przedstawionych teorii oraz ich krytyka, które zostały zamieszczone na końcu.

Rozdział 4. został napisany w odniesieniu do korpusu tekstu, a zatem traktuje on o wywiadach i dyskusjach. Poza prezentacją form dyskusji i wywiadów jako źródeł sporów na argumenty daje on dobre rozeznanie na temat technik, którymi mogą posługiwać się rozmówcy i prowadzący dyskusje, aby uzyskać zamierzony cel retoryczny.

Uwzględniając założenia teorii przedstawionych w poprzednich częściach, na początku rozdziału 5. został opisany model metodologiczny badań nad indykatorami argumentacji (5.1.1.). Na podstawie jego założeń i po zaprezentowaniu tez na początku każdego podrozdziału zostały następnie przytoczone odpowiednie fragmenty dyskusji i wywiadów, które poddano analizie lingwistycznej. Rozdział ten został podzielony na podstawie trzech schematów argumentacji, stanowiących centralny element teorii pragma-dialektycznych, tj. indykatory argumentacji kauzalnej (5.2.), indykatory argumentacji na zasadzie analogii (5.3.), indykatory argumentacji symptomatycznej (5.4.). W tym miejscu należy również podkreślić znaczącą rolę tego rozdziału dla całego wkładu niniejszej pracy. Stanowi on bowiem narzędzie analizy procesów argumentacyjnych.

Rozdział 6 ma na celu podsumowanie wyników badania lingwistycznego oraz ich zinterpretowanie. Ponadto konkluduje całą pracę oraz podaje perspektywy dla dalszego zastosowania katalogu indykatorów argumentacji.